

Recente roofvogelliteratuur

Rob G. Bijlsma

Arroyo B.E. & Garcia J.T. 2006. Diet composition influences annual breeding success of Montagu's Harriers *Circus pygargus* feeding on diverse prey. Bird Study 53: 73-78.

Hoe diverser het menu van Grauwe Kiekendieven was, hoe matiger de broedresultaten. Eenzijdige menu's gedomineerd door hazen leverden goede broedresultaten op; omgekeerd deden paren het slechter als ze insecten aten. Vooral nestverliezen waren oorzaak van slechte broedresultaten; trad het minst op in jaren met lage diversiteitsindex voor dieet. Hazen dus cruciaal; bij schaarste aan hazen overschakeling op andere prooien, wat tot minder aanwas leidde (bea@ceh.ac.uk).

Aschwanden J. 2005. Bedeutung von Kleinsäugetern in ökologischen Ausgleichsflächen als Nahrung für die Waldohreule *Asio otus* und den Turmfalken *Falco tinnunculus*. Vogel und Luftverkehr 25: 71-76.

Hoewel woelmuizen tegenwoordig alleen nog in ruderaal en braakterreinen veel voorkomen, en in regulier grasland schaars zijn, toont deze studie aan dat Ransuilen en Torenvalken bij voorkeur jagen op pas gemaaid grasland (ondanks lage dichtheid van veldmuis). Dat kwam doordat muizen in korte vegetaties beter te pakken zijn dan in (veld)muisrijke, maar ruigere vegetaties. Wel viel op dat de jacht op gemaaid grasland vooral plaatsvond in de nabijheid van de muizenrijke ruigtes. Afwisseling van regulier grasland en ruigte is het gunstigst voor muizeneters (aschwanja@gmx.ch).

Baker H., Stroud D.A., Aebischer N.J., Cranswick P.A., Gregory R.D., McSorley C.A., Noble D.G. & Rehfisch M.M. 2006. Population estimates of birds in Great Britain and the United Kingdom. British Birds 99: 25-44.

De Britten zijn de rest van Europa ver vooruit in hun methodes van vogels tellen. Op basis van uiteenlopende technieken (afhankelijk van de soort) komen ze tot aantalsschattingen binnen acceptabele betrouwbaarheidsgrenzen. Voor roofvogels: Wespendif (33-69 paren in 2000), Rode Wouw (372-490 paren in 2000), Zeearend (21 paren in 1998-2002), Bruine Kiekendief (201 paren in 1998-2002), Blauwe Kiekendief (499-640 territoriale paren in 1998), Grauwe Kiekendief (7 territoriale vrouwtjes in 1998-2002), Havik (410 paren in 1994-2000), Sperwer (41.000 paren in 2000), Buizerd (31.000-44.000 territoria in 2000), Steenarend (422 paren in 1992), Visarend (148 paren in 1998-2002), Torenvalk (36.800 paren in 2000), Smelleken (1330 paren in 1990-94), Boomvalk (2200 paren in 2000), Slechtvalk (1283 paren in 1991) (helen.baker@jncc.gov.uk).

Bakaloudis D.E., Vlachos C.G. & Holloway G.J. 2005. Nest spacing and breeding performance in Short-toed Eagle *Circus gallicus* in northeast Greece. Bird Study 52: 330-338.

In 1996-98 werden in Dadia-woud in NO-Griekenland 58 paren Slangenarend gecontroleerd (in 22 territoria). De tussennestafstand was gemiddeld 2.7 km. Adulte vogels kwamen tussen half maart en half april aan op de broedplaats. Per nest slechts 1 ei;

86-94% van de paren produceerde jaarlijks een ei. De jongen vlogen gemiddeld op levensdag 68.9 uit. Nestsucces hoog: in 1996-98 resp. 94, 86 en 89%. De arenden verlieten de broedplaats tussen 8 september en 2 oktober. Legbegin bepaald door aankomstdatum. Populatie is stabiel, maar trage reproductie maakt de soort vatbaar voor verstoring, zeker in gedachten houdend dat ze pas na 3-4 jaar geslachtsrijp zijn. (g.j.holloway@reading.ac.uk).

Balbontin J. & Ferrer M. 2005. Factors affecting the length of the post-fledging period in the Bonelli's Eagle *Hieraetus fasciatus*. Ardea 93: 189-198.

Bij jonge Havikarenden speelden geslacht noch conditie een rol bij duur van afhankelijkheids-periode na het uitvliegen. De kwaliteit van het territorium (of ouderpaar) had wel een effect: hoe beter, des te langer bleven de jongen hangen na het uitvliegen. Dat heeft vermoedelijk positieve gevolgen voor de overlevingskansen van deze vogels (balbonja@ebd.csic.es).

Bayard de Volo S., Reynolds R.T., Topinka J.R. & Antolin M.F. 2005. Population genetics and genotyping for mark-recapture studies of Northern Goshawks (*Accipiter gentilis*) on the Kaibab Plateau, Arizona. J. Raptor Res. 39: 286-295.

Bij demografische studies is het belangrijk om individuen te kennen. Dit kan aan de hand van DNA gehaald uit veren, maar het is belangrijk dat dit eerst wordt getoetst met behulp van bloed. In deze studie bleek dat er geen sprake was van inteelt; kennelijk waren de meeste rekruten afkomstig van elders (sbdv@cnr.colostate.edu).

Boal C.W., Andersen D.E. & Kennedy P.L. 2005. Productivity and mortality of Northern Goshawks in Minnesota. J. Raptor Res. 39: 222-228.

Minnesota, USA, 19982-2001: nestsucces van Haviken varieerde van 38-83% per jaar, met een gemiddelde jongenproductie van 1.85/succesvol nest en 1.14/broedpoging. Van alle nestelpogingen mislukte 21%, meestal door (vermeende) predatie (52%) en slecht weer (35%). Gebaseerd op radiotelemetrie wordt de jaarlijkse adultenoverleving op 74% geschat. (cboal@ttu.edu).

Boyce Jr. D.A., Kennedy P.L., Beier P., Ingraldi M.F., MacVean S.R., Siders M.S., Squires J.R. & Woodbridge B. 2005. When are Goshawks not there? Is a single nest visit enough to infer absence at occupied nest areas? J. Raptor Res. 39: 296-302.

Er werd op drie manieren getest of nestplekken van Haviken bezet waren, elk gedurende één bezoek: controle van bekende nestplekken, gebruik van geluid en transecten (meerdere mensen, 50 m tussenafstand, gecentreerd rond bezet nest). Tussen de methoden werden geen duidelijke verschillen gevonden; gemiddeld 36-42% van de territoria kon bij eenmalig bezoek niet als bezet worden gescand. Pas na 3-4 herhalingen werd een goed resultaat bereikt. (daboyce@fs.fed.us).

Brambilla M., Rubolini D. & Guidali F. 2006. Eagle Owl *Bubo bubo* proximity can lower productivity of cliff-nesting Peregrines *Falco peregrinus*. Ornithologia Fennica 83: 20-26.

Op kliffen waar Raven en Slechtvalken dicht in elkaars nabijheid broedden, was broedsucces van Slechtvalken geringer dan waar ze ver uit elkaar zaten. Bij kleine kliffen (180 m lang, 80 m hoog) resulteerde aanwezigheid van ravenpaar in verdwijning van lokale Slechtvalk. Op grotere schaal was het raveneffect echter gering, omdat andere omgevingsfactoren belangrijker waren (voedselaanbod, goede klimatologische

omstandigheden, groter aanbod van nestplaatsen). Beide soorten namen nog toe in het studiegebied in de Vooralpen in Noord-Italië (mattia.brambilla@unimi.it).

Bronne L. 2006. Le roi paresseux. Natagora 12: 10-14.

Algemeen verhaal over Rode Wouwen in de Belgische Ardennen, waar ze sterk van boerenland afhankelijk zijn en de stand is toegenomen.

Clark W.S. & Witt C.C. 2006. First known specimen of a hybrid *Buteo*: Swainson's Hawk (*Buteo swainsoni*) x Rough-legged Hawk (*B. lagopus*) from Louisiana. Wilson Journal of Ornithology 118: 45-52.

Op basis van DNA-technieken wordt een buizerd als een hybride van twee Noord-Amerikaanse buizerdsoorten aangemerkt. Hybrides tussen buizerdachtigen waren tot nu toe onbekend. Op grond van uiterlijke kenmerken zou deze vogel als een Ruigpoot zijn benoemd, ondanks zijn intermediaire kenmerken (raptours@earthlink.net).

Corbacho C., Moran R. & Villegas M.A. 2005. (The diet of Montagu's Harriers *Circus pygargus* in relation to land-use systems in pseudosteppe areas of Extremadura (SW Iberian Peninsula). Ardeola 52: 3-19.

Op grond van 1180 prooiresten (braakballen, resten op nesten en bij zitposten) bleken insecten in braakballen oververtegenwoordigd te zijn; gewervelde dieren waren dat in de andere manieren van verzamelen. Niettemin foerageerden Grauwe Kieken in pseudosteppen meer op insecten dan die broedend in intensief begraasde graslanden. In die laatste habitat overwogen vogels en zoogdieren. Deze verschillen waren te verklaren door lokale verschillen in dichtheden van de respectievelijke prooigroepen (ccamado@unex.es).

DeCandido R. & Allen D. 2006. Nocturnal hunting by Peregrine Falcons at the Empire State Building, New York City. Wilson Journal of Ornithology 118: 53-58.

Tussen 4 augustus en 13 november 2004 werd op 41 van de 77 waarnemingsnachten Slechtvalken gezien (op 25 daarvan jagend). De eerste jacht startte gemiddeld 119 minuten na zonsondergang. Tijdens 11 jachtvluchten vingen ze 37 vogels (33% succes). Nachtjacht werd vaker tijdens de najaars- dan tijdens de voorjaarsstrek gezien, vooral tijdens nachten waarop >50 vogels langs het gebouw vlogen. Mogelijk zijn gedesoriënteerde nachttrekkers (hel verlichte torenflats) een makkelijke prooi voor Slechtvalken (rdcny@earthlink.net).

Desimone S.M. & DeStefano S. 2005. Temporal patterns of Northern Goshawk nest area occupancy and habitat: a retrospective analysis. J. Raptor Res. 39: 310-323. Langdurig bezette havikterritoria werden gekenmerkt door gebieden waar vrij veel oude bomen stonden in een plot van 52 ha rond het nest. (desimonsmd@dfw.wa.gov).

DeStefano S. 2005. A review of the status and distribution of Northern Goshawks in New England. J. Raptor Res. 39: 342-350.

In de 19de eeuw werd meer dan 75% van het bos in dit deel van de USA gekapt, ongetwijfeld van nadelige invloed op Haviken. Herbebossing van halverwege de 20ste eeuw moet Haviken in de kaart hebben gespeeld. Niettemin is de schaarste aan oud bos nog steeds een probleem. De Christmas Counts laten een fraaie stijging zien vanaf de vroege jaren zeventig, met afvlakking vanaf halverwege de jaren zeventig. (sdesef@forwild.umass.edu).

Dijkse L. 2005. Vergrassing, muizen, Blauwe Kiekendieven en Velduilen, hoe zit

het nu eigenlijk? Skor 2005 (5): 186-189.

Vergrassing zou gunstig zijn voor muizenpopulaties (op Texel vooral Noordse), en dus voor muizeneters. Vandaar de relatief gunstige ontwikkeling van Velduil en Blauwe Kiek op Texel.

Dombrowski V. 2005. Hybridization entre les Aigles criard *Aquila clanga* et pomarin *A. pomarina* en Biélorussie: conséquence taxonomique. Nos Oiseaux 52: 27-30. Net als uit de Baltische landen zijn ook van Wit-Rusland kruisingen bekend tussen Bastaard- en Schreeuwarend; de meeste daarvan lijken meer op een Schreeuw- dan op een Bastaardarend. Onderscheid dus moeilijk, maar niet onmogelijk (zie ook Väli & Lohmus, besproken in De Takkeling 12: 260) (valera@biobel.bas-net.by) .

Ebels E.B. 2005. Monniksgier van Spaans-Franse herkomst in Nederland in maart-augustus 2005. Dutch Birding 27: 329-333.

De levensloop van Carmen, een vrouwtjes Monniksgier dat als adult met vergiftigingsverschijnselen in een asiel in de Extremadura werd binnengebracht en opgelapt, beschreven voor Nederland. Er is wat afgezeuld met dit beest, dat eerst naar Majorca, vervolgens naar Grandes Causses werd verscheept; aldaar werd ze na 10 maanden herstel losgelaten met zender, ringen en enkele gebleekte grote slagpennen. Hieraan werd ze herkend toen ze in maart opdook in de Oostvaardersplassen, zo'n beetje de enige plek in Nederland waar enigermate dode beesten voorhanden zijn. Dat ze op 15 augustus tegen een trein vloog, mag een passende dood in een Nederlandse setting betekenen; nog een wonder dat een half jaar verliep zonder ongelukken (ebels@wxs.nl).

Efimenko N.N. 2005. The Peregrine Falcon in Turkmenistan. Falco 25/26: 12-15. Onderzoek in 1983-2004 naar Slechtvalken *Falco peregrinus* brookei in Turkmenistan leverde veel broedbiologische informatie op. Tussen-nest-afstanden varieerden van 2.5-11.0 km (Kopetdag), de eileg start eind maart (32x 2 en 2x 3 eieren). In 37 nesten werden 74 eieren gelegd die alle uitkwamen en uitvlogen (1983-96). Onder 178 voedselresten bevonden zich 34 vogelsoorten, vooral zangvogels (veel zwartkeellijsters). Totale populatie wordt geschat op 25-30 paar; 's winters komt de ondersoort *F.p. calidus* het land binnen (kamahina@ngo-tm.org).

Egmond A. van 2005. Wespendif broedt in Meijendel. De Duinstag 2005(2): 14. Melding van succesvol broedgeval in 2005 in Meijendel (minimaal 1 jong uitgevlogen); geen verdere informatie (niet eens vermeld of er een nest is gevonden).

Elzinga L.J., Elbers A.R.W., Claassen I.J.T.M. & Luijckx D.M.L. (red.) 2005. Jaarverslag 2004. CIDC-Lelystad, Wageningen UR.

In het jaarverslag van het vroegere CDI veel aandacht voor de bezigheden van de afdelingen virologie en bacteriologie (& TSE's, al wordt deze afkorting nergens uitgelegd). Sowieso heeft het afkortingssyndroom in volle hevigheid toegeslagen in Lelystad (MEB, BRD, R&S, BSE, MKZ, BTV, ad infinitum). De aandacht van het CIDC is sterk gericht op allerlei dierziektes uit de agrarische sector, zoals mond-en klauwzeer, blauwtongvirus, Afrikaanse varkenspest en andere prachtige namen. Helaas geen aandacht voor ziekten onder wilde dieren, zoals viraal hemorrhagisch syndroom (maar gelukkig is het Erasmus MC in Rotterdam, via Thijs Kuiken, daar op gesprongen). In het jaaroverzicht geen plaats voor de activiteiten gerelateerd aan doodsoorzaken van wilde dieren.

van den Ende G. 2004. Slechtvalk op de Dikke Toren 2003-2004. Zêêlieven 20: 35-36.

De eerste Slechtvalk op de Dikke Toren van Zierikzee werd op 14 oktober 2003 aan de hand van een ruiveer getraceerd. In de daaropvolgende winter werden 33 prooien gevonden: 1 fuut, 3 wintertalingen, 1 meerkoet, 11 goudplevieren, 1 kanoet, 1 kluut, 1 tureluur, 4 rosse grutto's, 2 houtsnippen, 1 houtduif, 4 post/stadsduiven, 1 Turkse tortel, 1 merel en 1 kauw (zeezeend@zeelandnet.nl).

Fathers J. 2006. Polygyny in the Eurasian Sparrowhawk. British Birds 99: 265-266. Met video gestaafd geval van twee adulte sperwervrouwtjes die samen een 6-legsel bebroedden en 5 jongen lieten uitvliegen (op grond van eipigmentatie ging het vermoedelijk om 2 drielegsels). (jason@falconsflight.org.uk).

Ferguson-Lees J. & Christie D. 2005. Raptors of the world. A field guide. Helm, London. 320 pp. ISBN 0-7136-657-8. Prijs £ 19.99.

Dit is de uitgekleden paperback-versie van de gelijknamige pil die in 2001 verscheen (zie De Takkeling 10: 91-92). Feitelijk betreft het uitsluitend de platen (met op de tegenoverliggende pagina een zeer beknopte beschrijving), en de belangrijkste inleidende hoofdstukken. De platen zijn bijgewerkt en aangevuld. Deze gids is wel op vakantie mee te nemen, in tegenstelling tot de 2001-mammoet. Kwalitatief hoogstaand.

Franco A.M.A., Marques J.T. & Sutherland W.J. 2005. Is nest-site availability limiting Lesser Kestrel populations? A multiple scale approach. Ibis 147: 657-666. In landelijke en stedelijke gebieden in Portugal werd gekeken naar nestplaatskeuze en -beschikbaarheid voor Kleine Torenvalken. Gebruikte nestholtes waren groter, langer, hoger en ouder dan ongebruikte holtes. Een kenmerkend hol was 29-30 cm lang en 300-340 cm hoog met een binnenkamer van 16.5-18 cm. Een grootschalige inventarisatie van gebouwen in Portugese dorpen liet zien dat 85% ervan ongeschikt was als broedplaats. Geprefereerde gebouwen telden talloze gaten in daken en muren, en lagen in de nabijheid van graan- en braakvelden. Oude dorpjes met veel monumenten, gelegen in gebieden met weinig rivieren, waren duidelijk in trek (amafl@york.ac.uk).

Geneijgen P. van 2005. Broedresultaten van Slechtvalken in Nederland in 2005. Slechtvalk Nieuwsbrief 11: 2-7.

Aantal paren zakte van 26 in 2004 naar 24 in 2005; er werden diverse solitaire exemplaren opgemerkt. Paren worden per geval beschreven. De wat latere start van de eileg wordt toegeschreven aan voedselschaarste; mogelijk vertraagde de sneeuwval van begin maart de passage van lijsters (hoofdprooi in deze tijd van het jaar). Een ontsnapte hybride (Giervalk x Slechtvalk) verstoorde een broedpaar Slechtvalk, een groeiend probleem in Nederland. Zowat de helft (vrouwen) of meer (mannen) is geringd; daartussen zit onder meer een vrouwtje in haar 12de kalenderjaar. Verder veel detailinformatie. (geneijgen@wish.net)

Heck H. 2005. Mäusebussard aus Güllesilo gerettet. Vogelkundliche Hefte Edertal 31: 107.

Buizerd in silo kon er niet uit. Meerdere vogels in silo's gevangen (waaronder zangvogels). Aanbevelingen hoe dat te voorkomen (netten). (Siedlung 3, 34549 Edertal-Böhne, Duitsland)

Heldbjerg H. 2005. De almindelige fugles bestandsudvikling i Danmark 1975-2004. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 99: 182-195.

De Denen monitoren hun vogels met behulp van punttellingen. De index werd eerst berekend met de kettngmethode, tegenwoordig met TRIM (vrij forse verschillen in uitkomst tussen beide methoden, waarbij de Denen - in tegenstelling tot de Nederlanders - zo slim zijn om naast hun indexberekening ook trends af te zetten afkomstig uit andere bronnen, dus niet blind te varen op één trendlijn die bovendien ook nog eens deels is gebaseerd op bijgeschatte waarden). Voor de broedvogels geven ze trends van Bruine Kiekendief (significante toename), Sperwer (stabiel), Buizerd (significante toename) en Torenvalk (idem). Bij de wintervogels gaat het om Blauwe Kiekendief (stabiel), Havik (significante toename), Sperwer (significante afname), Buizerd (significante toename), Ruigpootbuizerd (significante afname) en Torenvalk (stabiel). (henning.heldbjerg@dof.dk).

Hoover S.L. & Morrison M.L. 2005. Behavior of Red-tailed Hawks in a wind turbine development. J. Wildl. Manage. 69: 150-159.

Op de Altamontpas in Noord-Amerika, een plek met veel windmolens, werd het gedrag van Roodstaartbuiszards 346 uur lang geobserveerd in relatie tot topografie (helling, hoogte, inclinatie) en weersvariabelen (windkracht en -sterkte). Gedrag en gebruik van de hellingen varieerden naar gelang windkracht. Bij zwakke winden zaten buiszards vaak op een zitpost. Bij iets hardere wind werd veelvuldig geschroefd, bij krachtige winden zeilden ze laag als wouwen langs hellingen steiler dan 20% waar de wind pal op stond (gebruikmakend van opwaartse luchtstromingen). Dit gedrag geeft windmolenbeheerders de kans in te spelen op voorspelbaar gedrag van buiszards bij krachtige wind, door bijvoorbeeld windmolens bovenaan steile hellingen minder snel te laten draaien (Department Biological Sciences, California State University, Sacramento, CA 95819, USA).

Ingraldi M.F. 2005. A skewed sex ratio in Northern Goshawks: is it a sign of a stressed population? J. Raptor Res. 39: 247-252.

In 1993-98 werden in Arizona leverden 44 territoria van Haviken 109 broedpogingen op, waarvan 76 succesvolle broedsels in totaal 141 jongen opleverden. De man:vrouw verhouding varieerde van 1.1:1 tot 3:1 (in totaal 76 mannen op 43 vrouwen). Hier wordt gedacht dat deze scheve sexratio is ontstaan door omgevingsstress (bijvoorbeeld regenval tijdens nestjongenstadium), waardoor het dure geslacht (in termen van energiekosten) eerder het loodje legt dan de goedkopere mannetjes (hebben minder nodig). (mingraldi@cybertrails.com).

Isenmann P. & Moali A. 2005. Persistance de l'aigle pomarin *Aquila pomarina* en Algérie. Alauda 73: 461-462.

Waarneming van Schreeuwarend op 11 juni 2005 bij Lac Tonga in NO-Algerije lijkt aan te tonen dat deze soort hier nog steeds als broedvogel zou voorkomen; gezien de Oost-Europese en Russische verspreiding een vreemde uitbijter.

Junker T. 2005. Untersuchungen über den Wespenbussard (*Pernis apivorus*) in Waldeck-Frankenberg. Vogelkundliche Hefte Edertal 31: 47-52.

In gebied van 260 km⁵ werden in 2003 en 2004 resp. 6 en 5 broedgevallen vastgesteld, die resp. 5 en 5 jongen grootbrachten. Nestbomen: beuk (9x), eik (1x) en lariks (1x) in

opstanden van >120 jaar oud. De kortste tussennestafstand was 1700 m (Heckenäcker 12, 34537 Bad Wildungen, Duitsland).

Kéry M., Pulfer K. & Preiswerk G. 2005. Geringe Distanz zwischen zwei paaren des Wanderfalken *Falco peregrinus* in Basel. Ornithol. Beob. 102: 293-296.

In Basel broedden in 2003 twee slechtvalkpaartjes 520 m van elkaar in nestkasten aan hoge gebouwen (elk 2 jongen), aan weerszijden van de Rijn. In 2005 zaten ze 1130 m uit elkaar (1 paar succesvol) (marc_kery@hotmail.com).

Leivo M. 2005. A record invasion of Red-Footed Falcons. Alula 11: 154-155.

In najaar 2005 werden c. 350 Roodpootvalken in Finland gezien, meer dan ooit tevoren, vooral eind augustus. Waarschijnlijk aangevoerd met zuidoostenwinden (zie ook www.bongarilitto.fi).

Mahon T. & Doyle F.I. 2005. Effects of timber harvesting near nest sites on the reproductive success of Northern Goshawks (*Accipiter gentilis*). J. Raptor Res. 39: 335-341.

Uitvliessucces van Haviken in gebieden met boskap (5-95% van plots door kap beïnvloed, inclusief kaalkap) verschilde niet gebieden zonder boskap. Evenmin verschillen in herbezettingsgraad (kortlopend onderzoek in 1996-2002 in BC, Canada). (Zie ook Patla 2005.) (wildfor@bulkley.net).

Marcus P. 2005. Overwinterende Slechtvalken *Falco peregrinus* in Amsterdam en omgeving. Slechtvalk Nieuwsbrief 11: 8-15.

Uitgebreide beschrijving van aantallen (oplopend naar 28 in winter 2004/05), leeftijden en geslachten, verspreiding, gedrag en voedsel van Slechtvalken rond Amsterdam (800 km²). Zowel urbane als rurale gebieden komen als overwinteringsplek in aanmerking. Ze arriveren in september-oktober en taaien in maart-april af; vanaf de late jaren negentig echter in toenemende mate jaarrond aanwezig. Vanaf 2003 wordt er gebroed. Twee laat ruiende vrouwen (P9-10 in december-januari) moeten uit het hoge noorden afkomstig zijn geweest. Het voedsel behelst vooral smienten, wintertalingen, steltlopers, duiven, lijsters en spreuwen.

McClaren E.L., Kennedy P.L. & Doyle D.D. 2005. Northern Goshawk (*Accipiter gentilis laingi*) post-fledging areas on Vancouver Island, British Columbia. J. Raptor Res. 39: 252-262.

De grootte van het activiteitsgebied van jonge Haviken na het uitvliegen varieerde van 12.7-1820 ha (gemiddeld 59.2 ha). 93% van de peilingen in de vroege uitvliegfase (< 3 weken) vielen binnen 200 m van het nest, maar dat daalde naar 42% in de latere fase na het uitvliegen (>3 weken). (erica.mcclaren@gov.bc.ca).

Meyburg B.-U., Belka T., Danko S., Wójciak J., Heise G., Blohm T. & Matthes H. 2006. Geschlechtsreife, Andiedlungsentfernung, Alter und Todesursachen beim Schreiadler *Aquila pomarina*. Limicola 19: 153-179.

Op basis van geringde en gesatellietzenderde Schreeuwarenden bleek dat vrouwtje vanaf 4-jarige leeftijd en mannetje vanaf 5-jarige leeftijd voor het eerst broedde (beide in volwassen klee). Een 4-jarig mannetje bezette wel een territorium maar ging niet tot broeden over (had nog gelige nekvlek en verspreid over lichaam juveniele veren waaronder op stuit). Beide mannetjes vestigden zich op korte afstand van de geboorteplaats (4.7 en 8 km); twee vrouwtjes zaten verder weg (59 en 90 km). 18 adulte vogels

bereikten gemiddeld een leeftijd van 10.5 jaar. Hiervan uitgaande, en van reproductie-cijfers uit broedgebieden in Duitsland en Slowakije (voor Brandenburg 0.6 jong per paar per jaar, inclusief niet-broedende vogels; voor Mecklenburg-Vorpommern 0.5; lijkt me aan de hoge kant voor de populatie in zijn algemeenheid), kan een broedrijp vrouwtje 4.5 jongen in haar leven grootbrengen, een dito mannetje 3.9 jongen. Afschot was belangrijkste doodsoorzaak; tenminste 11 van 30 geringde vogels was dit lot beschoren. Enkele Schreeuwarenden van 1-2 jaar oud keerden in het broedseizoen in het broedgebied terug. Een andere tweejarige vogel bleef echter in het overwinteringsgebied in Zambia hangen. Uitgebreide beschrijving van de veranderingen in het verenkleed met vorderende leeftijd, met tal van foto's. Daarnaast individuele gegevens van geringe en teruggemelde Schreeuwarenden. Een belangwekkend artikel. (wwgpb@aol.com).

Mihelic T. & Genero F. 2005. Occurrence of Griffon Vulture *Gyps fulvus* in Slovenia in the period from 1980 to 2005. *Acrocephalus* 26: 73-79.

In afgelopen 25 jaar werden 242 waarnemingen van Vale Gieren (672 vogels) gedaan in Slovenië, voornamelijk aan rand van Karstgebergte boven onbegroeide gebiedsdeelen rijk aan thermiek. De vogels zijn afkomstig van kolonies op de eilanden Cres en Krk. (tomasz.mihelic@dopps-drustvo.si).

Mougeot F. & Arroyo B.E. 2006. Ultraviolet reflectance by the cere of raptors. *Biology Letters* doi:10.1098/rsbl.2005.0434

De washuid van Grauwe Kiekendieven reflecteert UV-licht. Van de washuid is bekend dat het een rol speelt bij de paarvorming, en dat de intensiteit van de kleur deels door caroteen wordt bepaald. De UV-piek in de washuid van mannetjes Grauwe Kieken bleek te zijn gerelateerd aan de mate van oranje, en gecorreleerd met lichaamsgewicht en conditie (gewicht gecorrigeerd voor grootte). Mannetjes met fellere UV-straling waren gepaard met vrouwtjes die vroeger met de eileg van start gingen. Ook dat is een aanwijzing dat de UV-reflectie van de washuid een indicatie is voor de kwaliteit van het mannetje. Hoe vrouwtjes dat precies oppikken, moet nog worden uitgeknoebeld. (IREC Ronda de Toledo s/n, 13005 Ciudad Real, Spanje).

Nederlands Valkeniersverbond "Adriaan Mollen" 2005. Jaarboek 2002/2003. Gebrocheerd, 68 pp. Te verkrijgen door Euro 10.- over te maken op girorekening 76430 t.n.v. penningmeester Nederlands Valkeniersverbond "Adriaan Mollen", Hoogeveen.

In dit jaarboek weer een grote diversiteit aan stukken, variërend van jachtimpressies (kraaienvangst in Eempolder en Northumberland, konijnenjacht) tot verzorging van een gewonde Slechtvalk, manier van trainen van jachtvogels (vertaald), Flora- en Faunawet (in relatie tot een individueel geval van een havikier), Slowakije (jowel, Hero Moorlag), en bespreking van Raptor Biomedicine III (wat de enorme vlucht van publicaties op dit gebied laat zien). Het jaarboek opent met het jaaroverzicht over 2001/02-2002/03 van vogelvoerende leden (gegevens van 27 resp. 24 leden; hoe zou zich dat verhouden tot het totale ledental?), leden met een asiel, jachtdagen en jachtwijze, asielwerk (242 roofvogels, waarvan er 126 konden worden losgelaten), leeftijden van jachtvogels (oudste Havik 18 jaar), en natuurlijk veel sterke verhalen. Jammer genoeg geen historische verhalen (waar de valkeniers normaliter in uitmunten), noch wetenschappelijke informatie.

Niem H. 2005. Turmfalken machen Sperber Beute streitig. Vogelkundliche Hefte Edertal 31: 106-107.

Mannetje Sperwer pakte kramsvogel (14 februari 2005), maar kreeg onmiddellijk een paartje Torenvalk op zijn dak die hem de prooi afhandig probeerde te maken. Liet de kramsvogel vallen, die hem vervolgens smeerde. (Im Wölftgrund 8, 34537 Bad Wildungen, Duitsland)

Nittinger F., Haring E., Pinsker W., Wink M. & Gamauf A. 2005. Out of Africa? Phylogenetic relationships between *Falco biarmicus* and the other hierofalcons (Aves: Falconidae). JZS doi: 10.1111/j.1439-0469.2005.00326.321-331.

De grote valken, hier samengevat in de Hierofalco-groep (Lanner-, Saker- en Giervalk en *Falco jugger*), werden op basis van mitochondriaal DNA met elkaar vergeleken. Al deze soorten zijn nauw verwant; geen enkele vormt een monofyletische groep; waarschijnlijk zijn ze pas recent van elkaar gescheiden. Gezien de hoge genetische differentiatie van Lannervalken wordt voor de soort een Afrikaanse oorsprong aangehouden. De Mexicaanse valk is meer verwant aan Slechtvalk dan aan de Hierofalco-groep (anitagamauf@nhm-wien.ac.at).

Oliver P. 2005. Roosting behaviour and wintering of Eurasian Marsh Harriers *Circus aeruginosus* in south-east England. Ardea 93: 137-140.

De eerste winterslaapplaatsen van Bruine Kieken in ZO-Engeland werden halverwege jaren tachtig opgemerkt. Sindsdien nam aantal overwintersaars geleidelijk toe (voornamelijk in vrouwkleed). Waarschijnlijk gaat het om lokale broedvogels. Toename correleerde niet met wintertemperatuur. Het voedselaanbod ter plekke is wel verbeterd (uitgezette fazanten, toename bruine rat). Omdat eenzelfde toename ook elders in West-Europa (waaronder Nederland) is opgemerkt, ligt een bovenregionale verklaring meer voor de hand (peter.oliver6@btopenworld.com)

Ottens G. 2005. Visarenden in Utrecht. De Kruisbek 48:(5): 1-4.

Geen langjarige trend zichtbaar in aantal waarnemingen (<10-bijna 50/jaar). Voorjaarspiek eind april-eind mei, najaarspiek eind augustus-begin oktober. Meer waarnemingen in najaar dan voorjaar (deels vanwege langer pleisteren, en dus grotere kans op dubbelwaarnemingen). Pleisteren concentreert zich rond de Vlechtplassen en in mindere mate in het riviereengebied.

Panuccio M. & Agostini N. 2006. Spring passage of second-calender-year Honey-buzzards at the Strait of Messina. Brit. Birds 99: 95-96.

Tijdens 35 dagen voorjaarsstelling (27 april-31 mei) werden ruim 11.000 Wespendienven geteld langs de kust van de Straat van Messina; daarvan werden er 487 op leeftijd gebracht. Dit betrof 469 adulte en 18 juveniele vogels (gele washuid en donkere iris); nog eens 48 vogels werden als mogelijk tweede kalenderjaars aangemerkt (alleen gele washuid of een donkere iris gezien). Tweedejaars vogels werden vooral aan het eind van de trekperiode gezien. (Zelf heb ik bij juveniele vogels in gevangenschap na de eerste winter nooit iets anders gezien dan de combinatie van gele washuid met gele iris; ook in Afrika zag ik nimmer de combinatie gele washuid met donkere iris. Het blijft een raadsel hoe de verkleuring van bruine iris en gele washuid van de juvenielen zich wijzigt in de grijze washuid en gele iris van adulte vogels.) (nicolantonioa@tiscalinet.it)

Panuccio M., D'Amicis B., Canale E. & Roccella A. 2005. Sex and age of marsh harriers *Circus aeruginosus* wintering in central-southern Italy. *Avocetta* 29: 13-17. In de winters van 2002/03 en 2003/04 werden in Centraal Italië onder 102 Bruine Kiekendieven 7.8% adulte mannetjes gezien, 48.1% adulte vrouwtjes en 44.1 juvenielen. Op Sicilië was dat op 74 vogels resp. 5.4%, 51.4% en 43.2%. De Italiaanse broedpopulatie omvat 70-100 paren, waarvan er 5-10 in de onderhavige studiegebieden zitten (medraptors@raptormigration.org)

Patla S.M. 2005. Monitoring results of Northern Goshawk nesting areas in the Greater Yellowstone ecosystem: is decline in occupancy rate related to habitat change? *J. Raptor Res.* 39: 324-334.

Gebieden met een boskaphistorie bleken een veel lagere bezettingsgraad van Haviken te hebben dan gebieden die dat niet hadden. Een relatie met weersomstandigheden werd niet gevonden. Tussen beide gebieden werden geen verschillen in reproductie-succes gevonden. (Zie ook Mahon & Doyle 2005.) (susa.palat@wgf.state.wy.us).

Pyle P. 2005. Remigal molt patterns in North American Falconiformes as related to age, sex, breeding status, and life-history strategies. *Condor* 107: 823-834.

Van 27 Amerikaanse roofvogelsoorten werden 1622 balgen bekeken op rui van hand- en armpennen. De meeste valken ondergaan een complete 'prebasisc' rui, maar veel Accipitridae laten meerdere armpennen ongeruid en laten allerlei vormen van stapsgewijze vervanging van groepen slagpennen zien. In die laatste categorie bleek het mogelijk tot een leeftijd van 5 jaar de exacte leeftijd vast te stellen aan de hand van het ruipatroon. Zelfs was het mogelijk de broedstatus van het voorbije jaar te bepalen (onderbreking rui). Stapsgewijze rui kenmerkend voor Accipitridae-soorten met hoog gewicht, hoge wing-loading, lange-afstandstrekken en bewoners van open habitats. Voor soorten onderhevig aan tijdgebrek (late aankomst/vroeg vertrek van/naar overwinteringsgebieden) en aerodynamisch hoge eisen stellen aan hun vliegvermogen (lange-afstandstrekken) is stapsgewijze rui een aanpassing die de vliegefficiëntie zo groot mogelijk houdt (ppyle@birdpop.org).

Rejt L., Gryczynska-Siemiatkowska A., Rutkowski R. & Malewska A. 2005. Does egg sex ratio in urban Kestrels (*Falco tinnunculus*) differ from parity? *Polish Journal of Ecology* 53: 545-552.

In een stadspopulatie (Warschau) van Torenvalken was 51% van 158 nestjongen een mannetje; het aandeel mannetjes was hoger in de vroege en in de late broedsels. In het stadscentrum was het aandeel mannetjes veel lager (41%) dan in de suburbane stadsrand (65%). De trend van een afnemend aandeel mannetjes met toenemende graad van verontreiniging met PCB's was niet significant (luka@miiiz.waw.pl).

Reynolds R.T., Wiens J.D., Joy S.M. & Salafsky S.R. 2005. Sampling considerations for demographic and habitat studies of Northern Goshawks. *J. Raptor Res.* 39: 274-285.

In een studiegebied van 1728 km⁵ in Arizona hadden de auteurs 8 jaar van herhaald nestzoeken nodig om de broedpopulatie betrouwbaar te identificeren. Individuele Haviken sloegen soms 7 jaar achtereen eileg over. Er bestond een uitgebreide variatie in reproductie binnen en tussen territoria, nog bemoeilijkt doordat broedvogels jaarlijks van nestplaats wisselden (het vinden van alternatieve nesten was een honds

karwei). Doordat niet-broedende Haviken extreem moeilijk te vinden waren, was het ook erg moeilijk om een territorium als niet-bezet aan te merken. Om betrouwbare cijfers over het broedsucces te genereren, moesten jaarlijks zeer forse aantallen territoria worden gecontroleerd (60-100 territoria). Zonder elk jaar intensief op zoek te gaan naar (nieuwe) nesten bestaat de kans op termijn territoria uit zicht te verliezen, wat abusievelijk tot een "afname" van de soort kan leiden (ook in Nederland een bekend fenomeen, namelijk wanneer de nestplekken gevonden door gekwalificeerde nestzoekers in daaropvolgende jaren door anderen worden "bijgehouden" zonder dat die laatsten tijd stoppen in het opsporen van nieuwe nesten). Maar zo extreem als in deze studie is het gelukkig niet in ons land. (rreynolds@fs.fed.us).

Rizzolli F., Sergio F., Marchesi L. & Pedrini P. 2005. Density, productivity, diet and population status of the Peregrine Falcon *Falco peregrinus* in the Italian Alps. Bird Study 52: 188-192.

De slechtvalkpopulatie in de centrale Italiaanse Alpen wordt op 400-460 paren geschat, de totale Italiaanse populatie op 1085-1335 paren (20% van de Europese populatie). In een 3750 km⁵ groot studiegebied in de centraaloostelijke Alpen was de dichtheid gemiddeld 1.6 paren/100 km⁵ (5.1 km tussennestafstand). Slechts 1.5% van de vrouwtjes was onvolwassen (op 225 broedpogingen). Gemiddelde datum van eileg was 11 maart; 46% van de paren was succesvol. Menu bestond grotendeels uit lijsters, duiven en kraaiachtigen (overigens maar 206 prooien verzameld in 1998-2003). Een vergelijking wordt gemaakt met andere Europese populaties (Engeland, Wales, Schotland, Scandinavië, Spanje, gek genoeg niet Duitsland) (fabrizio.sergio8@tin.it).

Robitzky U. 2006. Jahresbericht AGW-SH 2005. Arbeitsgemeinschaft Wanderfalkenschutz.

Overzicht van broedgevallen Slechtvalk in Sleeswijk-Holstein, waaronder een grondnest op het eiland Trischen (4 jongen uitgevlogen, alleen mogelijk doordat eiland werd bewaakt). De meeste broedden in nestkasten. Van 12 paren nestelden er 9 (alle succesvol), die samen 20 jongen lieten uitvliegen. Verder nog 3 gevallen in/rond Hamburg. Ook hier rumoer rond Oehoes, die met behulp van een herintroductieprogramma volop aanwezig zijn en door een deel van de goegemeente opeens minder aantrekkelijk worden gevonden nu ze roofvogels op hun menu hebben staan (zie discussie in Engeland: www.rspb.org.uk/policy/species/eagleowl/index/asp). Alsmede een kort protocol wat te doen met niet-uitgekomen eieren en iets over prooien (waaronder een gekleurde kanoet die in 2001 met zendertje door het Nederlandse waddengebied zwierf) (urobitzky@t-online.de).

Rogers A.S., DeStafano S. & Ingraldi M.F. 2005. Quantifying Northern Goshawk diets using remotecameras and observations from blinds. J. Raptor Res. 39: 303-309. Met 10 camera's werd gedurende twee seizoenen in totaal 2458 uur bij nesten van Haviken geobserveerd; 627 (93%) prooien werden op naam gebracht. Observaties vanuit schuilhutten leverde minder prooiaanbreng op (0.16/uur) in vergelijking met de video-opnames (0.28/uur), terwijl er ook minder op naam konden worden gebracht. (arogers@azfd.gov).

Roobeek K. & Tamis A. 2005. De broedvogels van het Bergerbos in 2005. De Kleine Alk 23(3): 2-8.

Bos van 130 ha oostelijk van Bergen (NH). In 2002 voor het eerst een broedgeval van Wespandief (1 jong vliegvlug), in 2003 om onbekende redenen mislukt, in 2004 en 2005 opnieuw aanwezig (broedend in Boswachterij Schoorl, ten noorden van Bergerbos).

Roulin A. & Wink M. 2004. Predator-prey relationships and the evolution of colour polymorphism: a comparative analysis in diurnal raptors. Biol. J. Linnean Soc. 81: 565-578.

In roofvogels komen kleurfasen binnen een soort verhoudingsgewijs vaak voor (denk aan lichte en donkere Buizerds). Dit zou een evolutionaire achtergrond kunnen hebben als een zeldzame fase voordelen bij het foerageren heeft (apostatic selection), of wanneer de verschillende fasen verschillende prooigroepen bejagen (disruptive selection). In een vergelijkende studie werd getest of of nauw verwante polymorfe en monomorfe soorten van menu verschilden, en of er een verschil in morfologie (hier gemeten als vleugellengte) bestond tussen polymorfe en monomorfe soorten binnen twee genera (buizerds en accipiters). Hiertoe werden gegevens uit Raptors of the World gebruikt (Ferguson-Lees & Christie 2001). Zoogdieren bleken minder vaak te worden gepakt door polymorfe buizerdachtigen dan door monomorfe dito. In de accipiter-groep werd geen verschil gevonden in menu, althans gecorreleerd met morfen en uitgaand van taxonomische prooi-soortgroepen. Vanwege de sterk vereenvoudigde database is het zinvol in het veld gerichte waarnemingen te doen naar de prooikeus binnen één soort, gekoppeld aan kleurfase. Met andere woorden: bejaagt een witte Buizerd andere prooien dan een donkere? (roulin@isem.univ-montp2.fr).

Rutz C. 2005. Extra-pair copulation and intraspecific nest intrusions in the Northern Goshawk *Accipiter gentilis*. Ibis 147: 831-835.

De informatie over buitenechtelijke copulaties bij Haviken suggereert dat het weinig voorkomt. Harde waarnemingen ontbreken echter, afgezien van enkele DNA-studies aan nestjongen. Hier wordt een buitenechtelijke copulatie beschreven in Hamburg (4 weken voorafgaand aan de eileg), gade geslagen door de partner van het vrouwtje zonder daarbij agressief te reageren. Niettemin bleken de mannetjes (van zender voorzien, dus goed te traceren) ten tijde van de vruchtbare periode van hun vrouwtje langduriger in de buurt van het nest rond te hangen (wat duidt op partnerbewaking). De copulatiefrequentie nam toe naar gemiddeld 1 copulatie/uur voorafgaand aan de eileg, om sterk af te nemen na de eileg. De copulaties waren tamelijk gelijkmatig over de dag verdeeld. Ook de roepactiviteit was gelijkmatig verdeeld over de dag (met gemiddeld 1 roepsessie per uur); na de eileg leek dat iets meer te verschuiven naar de vroege ochtend (Christian.Rutz@zoo.ox.ac.uk).

Rutz C., Whittingham M.J. & Newton I. 2005. Age-dependent diet choice in an avian top predator. Proc. R. Soc. B 273: 579-586.

Het is al geruime tijd bekend dat jonge (roof)vogels slechter presteren als broedvogel dan ervaren oudere vogels. Hoe dat komt, is minder duidelijk. In dit stuk wordt aannemelijk gemaakt dat jonge Haviken minder goede jagers zijn (vooral op stadsduiven, een belangrijke prooi-soort). Deze studie vond in 1989-97 Keulen plaats (door Würfels, deels gepubliceerd in Charadrius), waar de broedvogels nog voldoende ruimte hebben om zonder onderlinge strubbelingen door het leven te gaan. Extra voordeel bestond

erin dat de broedplaatsen vrijwel zonder ondergroei zijn (veelal stadsparken) waardoor verhoudingsgewijs veel ruipten van mannetjes konden worden verzameld (normaliter vind je alleen van vrouwtjes voldoende veren om er iets mee te kunnen op het vlak van overleving en leeftijd). Bovendien waren de mannen extreem plaats-trouw (geen verplaatsingen vastgesteld). Een mindere prooiaanvoer resulteert in een slechtere conditie van vrouw en kroost. Het aandeel stadsduif in het menu nam toe tot en met het derde levensjaar, en parallel daaraan met de productiviteit (jongen per broedpoging) (christian.rutz@zoo.ox.ac.uk).

Salafsky S.R., Reynolds R.T. & Noon B.R. 2005. Patterns of temporal variation in Goshawk reproduction and prey resources. J. Raptor Res. 39: 237-247.

In Arizona, USA, werd in 1999-2002 reproductie in 401 havikterritoria gemeten, met schattingen van de 10 belangrijkste prooi-soorten (7 vogel- en 3 zoogdiersoorten). Voedselaanbod was strikt gecorreleerd met jongenproductie van Haviken, waarbij vooral eekhoorns belangrijk waren. Hoewel de Haviken een divers dieet hadden, konden ze kennelijk bij een lage stand van hun favoriete prooi(en) maar moeilijk switchen naar alternatieve prooi-soorten. (salafsky@lamar.colostate.edu).

Sanderson F.J., Donald P.F., Pain D.J., Burfield I.J. & van Bommel F.P.J. 2006. Long-term population declines in Afro-Palearctic migrant birds. Biol. Conservation 131: 93-105.

Vogels die in Europa broeden en in Afrika overwinteren hebben de afgelopen decennia een sterke aantalsafname te zien gegeven (veel sterker dan korte-afstandstrekken van standvogels). Deze trend geldt echter alleen voor 1970-90, niet voor 1990-2000. De negatieve trend is het duidelijkst in soorten die overwinteren in open droog gebied in Afrika. Onder de roofvogels werd deze trend vastgesteld bij Zwarte Wouw, Aasgier, Steppekiekendief, Balkansperwer (geen afname 1970-1990, wel in 1990-2000), Kleine Torenvalk en Roodpootvalk (beide periodes afname). Geen afname werd geconstateerd voor Wespandief, Slangenarend, Grauwe Kiekendief, Dwergarend, Visarend, Schreeuwarend, Boomvalk en Eleonora's Valk. De trendgegevens zijn afkomstig van BirdLife International, en dus verouderd en deels gebaseerd op gebrekkig materiaal; vandaar dat de afnames van Wespandief en Schreeuwarend onopgemerkt zijn gebleven. (Fiona.Sanderson@rspb.org.uk)

Satheesan S.M. 2005. South Asian Vulture Crisis. Falco 25/26: 28-29.

Op basis van het gegeven dat gieren al sterk aan het afnemen voordat diclofenac (zie Zafar-ul Islam 2005) toepassing vond, vindt deze auteur dat de afname ergens anders moet liggen. Hij noemt een reeks van alternatieve redenen (gebruik gif, uithalen en vernielen van eieren en jongen, habitatvernietiging), maar het is onduidelijk of die samen hebben kunnen leiden tot de vastgestelde verdwijning van gieren op zo'n grote schaal.